هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١٠٥

ساڵی/ ٢٠١٥ – بەرگی سەدو پێنج

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠١٩

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٢) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠١٥/٥/٢٦ ل ٥
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٣) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٥/٦/٢ ل ١٠٣
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٤) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٥/٦/٩ `ل٢١٧
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٥) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/١٦ `ل٢٤٧
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی (١٦) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٥/٦/١٧ ل ٢٨٣
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٧) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٢٣ ل ٣٢٩
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٨) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٢٩ ل ٣٧٧
پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٣٠ ل ٤٨٣

بەڕێز ڤالا ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە (لە پێناو پاڵپشتی کردنی باری دارایی هەرێمی کوردستان و بەردەوامی پروسەی گەشە پێدان و پێشخستن ئەو شێوەی بەرژەوەندی گەلەکەمان دەستەبەر بکات ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی؟، (٥٦) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (١٠) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، کۆی یاساکە کێ لەگەڵیەتی؟، (٥٧) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (١٥) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، زۆر سوپاس بۆ لیژنەی دارایی دەتوانن بگەڕێنەوە شوێنی خۆتان، لیژنەی یاسایی لەسەر مەنەصە بمێنەوە بۆئەوەی بڕگەی (٢)م لەبەرنامەی کار بەڕێوەببەین، بڕگەی (٢)م لەبەرنامەی کار بریتییە لە گفتو گۆ کردنی پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان بە پێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢)ی هەموار کراو، فەرموون لیژنەی یاسایی ئەصڵی پرۆژەکە و ڕاپۆرتی خۆتان لەسەر پرۆژە یاساکە بخوێننەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای کار کردنی ڕاگرتنی بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

ماددەی (١) کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) دڕێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی (٢) ساڵ تا (٢٠١٧/٧/١٥).

ماددەی (٢)م کار نەکردن بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی (٢٠٠١).

ماددەی (٣)م پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکەن.

مـاددەی (٤)م ئەم یاسـایە لەڕۆژی بڵاوکـردنەوەی لە ڕۆژنـامەی فەرمـی وەقـائعی کوردسـتان دەچێتە بواری جێبە جێ کردنەوە، هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە: بەهۆی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لەنێوان کرێچی و خاوەن موڵك دروست دەبێت تا کاتێك هەموار دەکرێت کە کار کردن بە حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕادەگیرێت.

بەڕێز ڤالا ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنە سەبارەت بە پرۆژە یاسای ڕاگرتنی یاسای بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، لیژنەی کار و باری یاسایی ڕۆژی (چوارشەممە) (٢٠)ی جۆزەردانی کوردی بەرامبەر بە (٢٠١٥/٦/١٠)ی زاینی کۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەکە لە دانیشتنی ئاسای ژمارە (١٠)ی ڕۆژی (چوارشەممە) لە بەرواری

(٢٠١٥/٤/٢٩) ڕەوانەی لێژنەکەمان کراوە، دوای گفتو گۆ کردن و تاوتوێ کردنی گەیشتە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

یاسای ژمارە (٢)ی (٢٠١٥) ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان.

ماددەی (١)م کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی (١) ساڵ تا ڕۆژی (١٥/٧/ ٢٠١٦).

ماددەی (٢)م بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی (٢٠٠١) هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی (٣)م پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکەن.

ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونیەوە کاری پێدەکرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.

هۆیەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە، لەبەر ئەوەی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لە نێوان خاوەن مۆڵك و کرێچی لێدەکەوێتەوە تا دەرکردنی یاسایەکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە ڕاپۆرتی لێژنەی یاسایی بکرێت بە ئەساس بۆ دەنگدان لەسەری.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، د. بەهار فەرموو،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو فراکسیۆن و ئەندامە بەڕێزانەی پەرلەمان کە چوونە دەرەوە داوایان کرد لە بڕگەکانی تر بەشدار بن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چاوەڕێ دەکەین کە بێنە ناو هۆڵی پەرلەمان و رامان سپاردووە کە بانگ بکرێن بۆ هۆڵی پەرلەمان، كاك عمر نوقتەی نیزامی؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەودا نییە چاوەڕێی خەڵك بین بێتە ژوور.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ڕاستە، لێژنەی یاسایی داوای ئەوەیان کرد کە ڕاپۆرتەکەیان ببێت بە بنەما، کێ لەگەڵیدایە؟ (٥٢) کەس لەگەڵیدا یە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان لێژنەی یاسایی پێشتر تەوزیحتان پێ دەدەن لەسەر ڕاپۆرتەکە و لەسەر پرۆژە یاساکە بۆیە ئەمە ئاسانکاری دەکات بۆ وتوویژەکان لەسەر بڕگە وماددەکانی یاساکە، فەرموو،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی زیاتر روون بێت بۆچی داوای راگرتنی ئەو یاسایە دەکەین؟ و داوای هەڵوەشانەوەی بڕیاری (٢٢٠) دەکەین؟ بۆ ئەوەی بزانین ئەمە لە چی هاتووە؟ جەنابتان دەزانن کە عەقدی ئیجار عەقدێکە قانونی مەدەنی تەنزیمی کردووە، بەڵام لە دوایدا کە قانونێکی خاص دەردەچێت بە ئیجاری عقار ژمارە (٨٧) سالّی (١٩٧٩)، الخاز یقید العام، واتە عەقدی ئیجاری عەقار خازع دەبێت بۆ قانونەکە کە بریتییە لە قانونی ئیجار عقارە ژمارە (٨٧) سالّی (١٩٧٩)، بەڵام ئەم یاسایە کە هاتووە، بۆ ئەوەی بالّانسێك رابگرێت لە نێوان موئەجیر و موستەئجیر کە هەر دوو لایەنی عەقدی ئیجارن، هاتووە زۆرتر بالّانسەکەی و هاوسەنگیەکەی بەلای موستەئجیر دا شکاندووە بە جۆرێك کە موئەجیر بە هیچ شێوەیەك بۆی نییە موستەئجیر دەر بکات لە ئەو شوێنەی کە داوەتی بە کرێ، هەتاکو خۆی بە ئیرادەی خۆی چولی نەکات، مادام موستەمرە لە پێدانی کرێکەی، ئەمە وای کردووە کە جۆرێك لە تێکچوونی هاوسەنگی نێوانیان دروست دەکرێت و لە رەد فەعلی ئەمە لە تەتبیقاتی مەحاکمەکان، چەند بڕیار و یاسا دەرچووە بۆ چاککردنەوەی ئەم بالّانسە، بەڵام لە ئەم بڕیارانە لە جیاتی هاوسەنگیەکەی چاك بکات ئەم جارە بەلای موئەجیر دا شکاندووە، یاسای ژمارە (٩) سالّی (٢٠٠٨) کە ئێستا داوای راگرتنی کار پێکردنی دەکەین، عەدالەتەکەی وا تێك داوە کە عەقدی ئیجاری کردووە بە عەقدی ئزعان، عەقدی ئزعان واتە یەکێك لە لایەنەکانی ئیرادەی نییە و ئیرادەی تەسلیمی بەرامبەر دەبێت، بە پێی ئەم یاسایە گەڕاوەتەوە بۆ قانونی مەدەنی و بە پێی قانونی مەدەنی هەر کاتێك موئەجیر موددەی عەقدەکە تەواو بێت دەتوانێت موستەئجیر دەربکات کە ئەمەش وای کردووە ئەم بڕیارە لە سالحی کرێ نشینەکان نییە وای کردووە کە خازع بن بۆ ئیرادەی ساحب مولکەکان، ئەم بڕیارە بەم شێوەیە بالّانسەکەی تێکداوە، بڕیاری (٢٢٠) سالّی (٢٠٠١) کە داوای هەڵوەشانەوەی دەکەین، لە ئیدارەی سلێمانی دەرچووە، کاتێك کە قانونی ژمارە (٩) دەرچووە لە یەکێك لە بڕگەکانی دەڵێت کار بە هیچ یاسا و بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی ئەمە بێت، کە مەفروز بوو یاسای ژمارە (٢٢٠) سالّی (٢٠٠١) هەڵبوەشێتەوە، بەڵام کە ئیدارەی سلێمانی لە مەحاکم ئیشی پێکراوە و لە هەولێر ئیشی پێنەکراوە و لەگەڵ (کاك ابوبکر و تەلار خان) دیراسەی ئەم بابەتەمان کردووە و لەگەل مەحاکمی سلێمانی کۆبوونەتەوە و پرسیاری ئەوەمان کرد کە ئەساسی قانونی کارکردنتان بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠) چییە؟ دەڵێن، لە لیژنەی یاسایی خولی پێشووی پەرلەمان نووسراوان بۆ هاتووە کە کار بەمە بکەین، لیژنی یاسایی بۆی نییە نووسراو بکات بڵێت کار بەم بڕیارە بکەن، بۆیە سەرەرای ئەمە سیمای دوو ئیداریە، ئەساسە قانونی یەکەی تەواو نییە، بۆیە داوای هەڵوەشانەوەی ئەم بڕیارەمان کردووە، بەڵام ئەمانەی ئێمە داوامان کردووە هیچی حەلی کێشەکە ناکات، ئێمە کێشەیەکمان هەیە پێویستە هاوسەنگی و عەدالەت بۆ هەردوو لا بگەڕێنینەوە، بۆیە کاك(ابوبکر و تەلار خان) بەردەوام لەسەر خەتین لەگەڵ خەڵکی موختەس و

حاکمه بەڕێزەکان، گەڵاڵەی پرۆژەیەکمان کردووە کە یاسایەکی تایبەت دەرکەین بە ئیجاری ئەقار، هەتا ئەوکاتە حەلی کاتی وەکو پاراستنی مەسالحی کرێنشینەکان داوای کار کردن بە یاسای ژمارە (٩)ساڵی (٢٠٠٨) و هەڵوەشانەوەی بڕیاری (٢٢٠) دەکەین، چونکە ئەمە کاری پێناکرێت لە رووی یاسایی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

روونکردنەوەی ترتان نەمان لیژنەی یاسایی؟ فەرموو تەلار خان.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وێرای پشتگیری لە قسەکانی (د. بەهار) یاسای ژمارە (٩)، بۆیتە گرفتی تەواو بۆ دادگاکان لە رووی جێ بە جێ کردنەوە، چونکە کاتێك چەند گرنگە یاسا دەربچێت گرنگتر ئەوە کە جێ بە جێ بکرێت، ئەم تەناقو ز تەعاروزە لە بەینی یاساکان وای کردووە کە نە مافی خاوەن مولك و نە مافی کرێچی بپارێزرێت و گرفتی تەواوی دروست کردووە بۆ دادگاکان لە رووی جێ بە جێ کردنەوە، بۆیە ئەگەر هاتوو ئەم راگرتنە بە شێوازێ بێت و لە ساڵ کەمتر نەبێت، نەك تا ٢٠١٦/٧/١٥ بەس لە ساڵ کەمتر نەبێت، چونکە وەك (د. بەهار) ئاماژەی پێکرد کە ئەو پرۆژەیە گەڵاڵە و هیچی نەماوە ئامادە بکرێت و ئیمزای بۆ کۆبکرێتەوە و هاوسەنگی دروست بکەین، چونکە ئیش کردنی مەحاکمی سلێمانی و دەوروبەری لەسەر ماددەی (٢٢٠) وای کردووە کە شێوازی کارکردنی جیاواز بێت لەگەڵ هەولێر و دهۆك لە رووی کارکردن، لە کاتی وەستانی یاسا (٢٢٠) و ژمارە (٩) کۆمەڵێك گرفتی یاسایی دروست دەبێت، بۆیە ئەگەر لە ساڵ کەمتر نەبێت باشترە هەتا بتوانین هاوسەنگی دروست بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. ڤالا فەرموو،

بەڕێز د. ڤالا ابراهیم فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(د. بەهار و تەلارخان) لەلیژنە تەخویل کراون کە بەدواداچوون بۆ ئەم بابەتە بکەن و سوپاسیان دەکەین بۆ ئەو روونکردنەوانەی کە دوای بەدواداچون بۆ ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام تێبینی لەسەر یاسای بە کرێدان بە شێوەی گشتی بۆ ئەندامانی پەرلەمان روون دەکەینەوە کە ئەمە بە گشتی یاساکان هێشتا نەفەسی ئیشتراکیان پێوە دیارە، کە کاتی خۆی یاساکە پشتی پێ بەستووە، واتە بە فەلسەفەی ئیشتراکی کە تێیدا قورسایی بۆ دابینکردنی مافی نیشتەجێ بوون بۆ هاوواڵتیان تەحویل کراوە، بۆ ئەستۆی دەوڵەمەند و خاوەن مولك و خاوەن خانووەکان، بۆیە هەمواركردنەکان کە کراون تەنها تووشی ئەو روانگەیەیان کردووە بە پێی ئەوەی کە توند بوونی کێشەی کرێچی و قووڵ بوونەوەی کێشە کۆمەڵایەتی و ئابووریەکان کە لەم دەروازەیەوە سەرچاوەی گرتووە کەمی بکەنەوە، بۆیە ئێمە لێرە کە ئەم یاسایە رادەگرین یاخود ئەو هەمواڕەی ئەو یاسایە رادەگرین، بەڵام تەنها ماوەی ساڵێکمان داوە بە لیژنەی خۆمان کە لیژنەی یاساییە، لە ماوەی ئەو ساڵە لەگەڵ کەسانی پسپۆڕ تاوتوێی ئەو بابەتە بکەین و بتوانین بە زووترین کات هەموارەی ئەم یاسایە بکەینەوە بە شێوەیەك کە بتوانین تەوازن رابگرین لە

نێوان بەرژەوەندی هەردوولا، هەم بەرژەوەندی کرێچی، هەم بەرژەوەندی خاوەن موڵك، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەست بە گفتوگۆ دەکەین، تکایە ناونیشانی پرۆژە یاساکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راگرتنی کار کردن بە یاسای بە کرێدانی خانوو بەرە ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ لە هەرێمی کوردستان

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەیە؟ باشە، د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە رۆژی (٢١/ ٢٠١٤/٩) راپۆرتێکم لە پەرلەمان پێشکەش کرد وەکو بیرۆکە، باسی ئەو کێشەم کرد کە ئەمە کێشەیەکە سەر هەڵدەداتەوە، ئێستاش دەمەوێ لە عینوانی ئەو قانونەی کە ئێستا رای دەگرین دەست پێ بکەم، کە هەفتەی داهاتووە راگرتنی کارکردن بە یاسای بە کرێدانی خانووبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، ئێمە لەم یاسایە کێشەمان بە تەواوی لەگەڵ یەك ماددە هەیە، کە ماددەی یەکەمە، لە ماددەی یەکەمی ژمارە (٨)ی ساڵی (٢٠٠٩) ماددەی سێیەمی یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩)ی راگرتووە، کە لەوێ لە ماددەی سێیەمیدا یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩) هاتووە کە ئەگەر کرێچی کرێ بدات و بمێنێتەوە لە خانووەکە بەردەوام دەبێت، بۆیە لە سالێ (٢٠١٠) یاسای ژمارە (١٦) لە پەرلەمان دەرچوو، تەنها کارکردنی بەو ماددەیە راگرت، نەك هەموو یاساکە، لەبەر چی؟ لەبەر ئەوەی ئەو یاسای ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٨) تەنها ئەمەی تێدا نییە، نیسبەشی دیاری کردووە، ئەگەر ئەو خانووە هی سەکەنی بێت ئەوەندە لەسەد نابێ لە قیمەتی گشتیی خانووەکە و عەقارەکە زیاتر بێ، ئەگەر خانووەکە هی تیجاری بێ نابێ زیاتر بێ، بۆیە ئەمە کێشەی بۆ باجی خانووبەرەش دروست کردووە، چونکە هەندێك لە عەقدەکان بە پێی یاسای ساڵی (١٩٥١)ی مەدەنی کراون، لەو ماوەیە، چونکە لە ساڵی (٢٠٠٢) وەکو باسم کرد تاوەکو ساڵی (٢٠١٥) کار بە یاسای ژمارە (١٦)ی ساڵی (٢٠١٠) کراوە، بۆیە بە تەسەوری من لەبەردەم دوو ئەگەردایە، ئێمە لە عینوانی یاساکە، ئەگەری یەکەم: ئەوەیە ئەگەر ئێمە پێمانوایە لە هەموو ساڵێك ئێمە ئەو دەردە دەدەینە کرێچی و چاوەڕێی ئەو حاڵەتە بکات و، لە سلێمانیش بە قەرارێك کار کراوە کە ئێستا تەعلیقێکیش لەسەر ئەوە دەدەم، من پێموایە ئێمە یان دەبێ بە دوایی بگەڕێینەوە بۆ ماددەی ژمارە (٣) لە ساڵی ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩) ئەگەر وایە هەموو ساڵێك پێویست بەو راگرتنە ناکاتەوە، یان ئەوەیە ئێمە بە تەواوی وەکو بەڕێزان لە

لیژنەی یاسایی باسیان کرد، بە تەواوی ئێمە بەو یاسایە دابچینەوە، بەراستی ئەمە جەنگێکی دەروونییە لەگەڵ کرێچی و لەگەڵ خاوەن خانووش دەیکەین، بە دەیان خەڵك پەیوەندی دەکات، بە تایبەتی لە شاری سلێمانی ئەم بڕیارە کێشەیەکی یەکجار گەورەی دروست کردبوو، من دەست خۆشی لە هاوڕێکانم لە لیژنەی یاسایی دەکەم کە بە تەواوی هەڵیان وەشاندۆتەوە، هەروەها لەو دەرفەتەش دەمەوێ ئەمە بقۆزمەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، تەنها ئەو قەرارە نییە، قەراری دیکەش هەیە لە مەحاکمی سلێمانی، لێرە قانون هەیە لەوێ کاری پێ دەکرێت، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم ئێمە لەم قۆناغەدا تاوەکو تەعدیلی دەکەین، چونکە دەڵێ دەرفەتی تەعدیل کردن دەدەین...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە کاتت تەواو بووە، زۆر سوپاس، بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەندە داوا دەکەم لە لیژنەی یاسایی رووونکردنەوەیەکمان بدەنێ، ئایا خیلالی ئەم ساڵە بەدیل چییە؟ یەعنی باس لەوە دەکەم کە تاوەکو (١٥/ ٧/ ٢٠١٦) بەدیل چییە؟ بەچ یاسایەك کار دەکرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز تەلار خان فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوای راگرتنی ئەم یاسای ژمارە (٩)یە کە ئەگەر لە ساڵێك زیاتر نەبێ، لە ئێستادا گەڵاڵەی پڕۆژەیەك کراوە لەگەڵ لیژنەی یاسایی، هەروەها لەگەڵ کۆمەڵێك لە دادوەرە بەڕێزەکان، هەروەها ئەو لیژنەیەی کە دروست بووە لە نێوان پەرلەمان و ئەنجومەنی دادوەری، کار لەسەر ئەوە کراوە ئێستا چەند ماددەیەك قسەی لەسەر کراوە و چەند ماددەیەکی تر ماوە کە کاری لەسەر بکرێت، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین لە ماوەی لە ساڵ کەمتر نابێت ئەو پڕۆژەیە کاری لەسەر دەکرێ کە هاوسەنگی لە نێوان خاوەن موڵك و کرێچیش دەستەبەر دەکات ئەمە بەشێکی، لەم حاڵەتەشدا کە ئێستا (٢٢٠)یش رادەگیرێت، هەروەها بەشێکی دەچێتەوە سەر یاسای ئیجاری عەقاری کۆن، بەشەکەی تریشی بە یاسای قانونی مەدەنی کاری پێ دەکرێ و گرفت لە ئێستادا دروست نابێت لە رووی جێ بەجی کردنی یاساکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ویستم ئەوە بڵێم دەگەڕێینەوە سەر یاسا کۆنەکە، بەڕێز تەلار خان ئاماژەی پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەواو پشتگیری قسەکانی برای بەڕێزم (د.فرست) دەکەم، بە فیعلی ئێمە حاڵەتێکی ناخۆشە هەموو ساڵێك ئەو قانونە تەئجیل دەکەینەوە، بەڵام رەخنەیەکیش لە خۆمان دەگرین وەکو پەرلەمانتار، ئێمە لە خولی پێشوو و لەم خولەیەش بەراستی پڕۆژەی جدی تەواو پێشکەش نەکراوە، یا بۆ هەڵوەشاندنەوەی یاخود بۆ پڕۆژەیەکی نوێ کە بەراستی باشترین حەل ئامادەکردنی پڕۆژە یاسایەکی تازەیە، هەورەها ئەو پڕۆژەیەی کە لەبەر دەستی ئێمەش بوو کارمان لەسەر کرد، ئەگەر ئەو پڕۆژەیەش نەبووایە وەکو ئەمری واقیع بریتییە لە مەسەلەی راگرتن، بۆیە بەراستی ئومێدەوارم هەموومان هاوکاربین کەوا بتوانین پڕۆژە یاسایەکی نوێ گەڵاڵە بکەین کە وەك دکتۆرە باسی کرد، بەرژەوەندی هەردوولای تێدا پارێزراو بێ و لەسەر مەبنای ئەم حاڵەتەش ئێمە ئەمجارە درێژکردنەوەکەمان تەنها بۆ یەك ساڵ کرد، نەك بۆ دوو ساڵ، چونکە پێشووتر هەموو جار بۆ دوو ساڵ دەکرا، بۆ ئەوەی زیاتر بکەوینە ژێر زەغتێکی کاتەوە، بتوانین ئەمجارە بە پڕۆژە یاسایەکی نوێ ئەم مەوزوعە کۆتایی پێ بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راگرتنی کار کردن بە یاسای بە کرێدانی خانوو بەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٤٨) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کەس نییە لەگەڵی نەبێت، کەواتە پەسەندکرا، ماددەی یەکەم بخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١):

کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بە کرێدانی خانووبەرەی ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی یەك ساڵ تا رۆژی ٢٠١٦/٧/١٥.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من لەگەڵ کار نەکردن بەو یاسایە دام، بەڵام بەر لەوەی کە لە پەرلەمان گفتوگۆی کار نەکردنی بەو یاسایە کرابا، دەبوایە ئێمە لایەنی جێ بەجێ کارمان بانگ کردبایە لەسەر جێ بەجێ کردنی یاسای دابینکردنی خانووی نیشتەجێ بوون بۆ دانیشتووان کە بە شێوەیەك ئەو قانونە جێ بەجێ کراوە کە لە راستیدا تەنها ئامرازێك بووە بۆ خۆ دەوڵەمەندکردنی کۆمەڵێك بەرپرس، بە مەبەستی تیجاری بەکار هێنراوە، ئەگەر جەنابیشتان بڵێن هیچ ژمارەیەکی یاسایی داوای ئەوەی نەکردووە کە بۆ ئەم مەبەستە لایەنی جێ بەجێ کار بێتە پەرلەمانی کوردستان تاوەکو بزانرێ بۆچی بەو شێوەیە کراوە، لە کاتێکدا بۆ چارەسەرکردنی کێشەی سەکەن ئەم یاسایە دەرکراوە، کە خەڵکی کەم دەرامەت و هەژار نەیتوانیوە سوودی لێ ببینێ...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر ئەوە یاسای دادگاکانە.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، بەڵام هۆکاری ئەوەی کە بۆچی حکومەت تەنها یاساکەی لە پێناو بەرژەوەندی کۆمەڵێك بەرپرس بە نا راستەوخۆ، خەڵکێك بەڵێندەرە راستەوخۆ، بەڵام لە ئەساسدا بەڵێندەری راستەقینە نییە، ئەوەتا ئێمە دەبینین کە چۆن پرۆژەکان فەشەلیان هێناوە، قسەکەی من لەسەر ئەوەیە کە ئەم یاسایە بەڵێ جێ بەجێ کراوە، بەڵام لەبەرژەوەندی خەڵکی هەژار و کەم دەرامەت جێ بەجێ نەکراوە، بۆیە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش نەیتوانیوە کێشەی سەکەن چارەسەر بکات، من مەبەستم لەوەیە، من لەگەڵ راگرتنی....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر، نوقتەیەکی نیزامی، ئەم یاسایە جێ بەجێ نەکراوە تاوەکو ئێستا.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەی حوکمەکانی بە کام یاسا زەوی تەرخان دەکات بۆ ئەو پڕۆژانەی کە مولکی گشتییە و لە هەمان کاتدا سامانی گشتیشی بۆ تەرخان دەکات؟ بەڵێ، من لەگەڵ راگرتنی کار نەکردنم بەو یاسایە، لەبەر ئەوە کە کێشەی کۆمەڵایەتی زۆر دروست بووە بە تایبەتی لە دوای قەیرای دارایی، چەندین پێشمەرگە رۆژانە تەلەفۆن دەکات کە خاوەن خانووەکان دەریان دەکەن، دوا قسەم ئەوەیە ئەوە باڵەکە نە کرێچییە و نە خاوەن خانوو و خاوەن مولکە، ئەوە باڵەکە لە ئەستۆی حکومەتە، هەموومان ئەم راستیە دەزانین، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم یاسایە کار کردن بە راگرتنی هەر وەکو باسی لێوە کرا دادپەروەری تێدا نییە، بەڵکو دادپەروەریەکە ئەوەیە کە ئێمە بتوانین یاسایەکی کامل لە پەرلەمانی کوردستان دەر بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین بەسەر ئەو گرفت و کێشانەدا زاڵبین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە عینوانەکەش گوتم ئێستاش لە ماددەی یەك ئەوە تەئکید دەکەمەوە، پێموایە ئێمە کێشەمان لەگەڵ ماددەکانی تری یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) نییە، ئێمە تەنها کێشەمان لەگەڵ ماددەی یەکەمی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) هەیە، بۆیە لە ساڵی (٢٠١٠) وایان کردووە، یەعنی تەنها ماددەی یەکەمی یاسای (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨)یان راگرتووە، بۆیە پێشنیار دەکەم تەنها ماددەی یەکەم رابگرین، ئەمە باشترە، وەکو باسم کرد کێشەی تریشی بۆ زۆر لایەنی تر و بە تایبەتی باج و خانووبەرە دروست کردووە، چونکە ئیزدواجیەتێك دروست دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم کە ئەم یاسایە ساڵانە بەردەوام هەموار بکرێتەوە، بەڕێزانی لیژنەی یاسایی ئەگەر لەم ماوە دیاری کراوە بۆیان جێ بەجێ دەکرێ ئەوە کارێکی باشە، ئەگەر پڕۆژەیەکی باشیان گەڵاڵە نەکردووە پێویست بەوە دەکات ماوەکە زیاتر بێ، هەروەها من لەگەڵ ئەوەم ماوەکەش نەکەوێتە کاتی پشوودا، شەرت نییە ساڵێك، (١٤) مانگ بێ، یان (١٠) مانگ بێ، لە کاتی پشووەکە نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو زۆزان فەرموو.

بەڕێز زۆزان صادق سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارا من لە لیژنەیا یاسایی ئەوە کو سەبەب چیە هەتا ساڵەکی بدەنە دریَژکرنا ڤی یاسایێ؟ ئەوە یەك، یا دووێ: لە خولی چوویشدا ئیحتیماڵە ئەڤ ماددەیە خستیە بەرنامەی کاریدا کو بێتە تەعدیل کرنێ، هەتاکو نووکە تەنێ مایە بەرنامەیدا، یەعنی چ چارەکرن بۆ نەهاتیە کرنێ، لەبەر هەندێ پرسیار و پێشنیارا من ئەوە، ئەز پێشنیار دکەم کو شەش هەیڤ بێنە دانانێ، نەك ساڵەکێ، ئەگەر بشهێنی ئەو لیژنە پێکهینای یان ئەو کەس و پسپۆڕ و تایبەتمەندێن وان ژ بەحس لێ کری کو شوێنی بەداو داچوونێ لەسەر ڤی بابەتی بکەن بۆ هاریکاریا واندا، ئەگەر بشێت ماوەی شەش هەیڤا دا پرۆژەیەکی پێشکەش بکەن ل سەر ڤێ ماددەی دێ باشتر بیتن ل ساڵەکێ، چونکە لە فائیدەی خەڵکیدا بیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك بەیار فەرموو.

بەڕێز بەیار طاهر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بە خۆ لەگەڵ هەندێ نیمە ئەڤ یاسایە بێتە راگرتن، چونکە چەندین جارا ئەڤ یاسایە هاتیە راگرتن، بە دیتنا من دەبوایە بچیتە بواری جێ بەجێ کرنێدا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە دادگەهامە یا دیتی چەندین کیشە و دەعاوی سەر ڤێ حاڵەتێ یا هەی و بە تایبەتی ئەو حاڵەتێت سەر قفلی، حاڵەتێت (الایجار من الباطن)، بە دیتنا داکو ئەڤ دادگەها سەرێ وا رەحەت کەین ژ ڤان ئاریشەیا پێتقیا ئەڤ یاسایە بێتە جێ بەجێ کرن وەکی یاسای مەدەنی، هەروەسا ژی خیلالی ڤان (٢٠) ساڵادا چەندین حاڵەتێت هاتینە چارەسەر کرن، خەڵکێت دوکاندار بێت شیاین دگەل خودانێ مولکا بگەهنە تەفاهومەکی، دیتنا من ئەگەر ئەم ڤێ یاسایێ جێبەجێ بکەین دەمێکی گەلەك کورتدا دێ چارەسەریا هەمی ئاریشەیا دێتە کرن، دیسا دیتنا من تقیابا ئەم ل پەرلەمانێ کوردستانێ بەڵانسەکێ لناڤ بەینا بەرژەوەندا هەمی لایەنا وەربگرین تایبەتی خاوەن ملکا ژی دیسا کرێچیا ژی، دیتنا من ل حالاتێ مەحکەما مە دیتی گەلەك حالەتا دوکاندار پتریێ موستەفید بوو ژ خودان مولکی خیلالی کارێ وێ دوکانێدا، ئیحتیمالا هەی جارەکا دی بێژم گەلەك جارادا سەرقفلی، ژبەر هەندێ دیتنا من ئەڤ یاسایە تقیا بێتە جێبەجێ کرن و ئەڤ تەعدیلە نەیەتە پەسەند کرن ژ لایێ پەرلەمانێ کوردستانێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر عبدلله فەرموو.

بەڕێز د.عبدلله جاسم رجب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە گۆتییە ئەز پێشنیارکەم ماددەکا دی ئیزافەکەین، ئەگەر ئەڤ یاسا هاتە پەسەندکرنیش، ئەڤ تەعدیلە، ژ لایێ پەرلەمانێ کوردستانێ ڤە ماددەکادی ئیزافەکەین کو پەرلەمان پابەند بیتن ب زووترین کات یاسایەکی بەدیلی کونجاو دەربێخیتن نەکو بێلین مەسەلەن کەمتر ساڵەکا یان خیلالی فەترەکا کەمتر بیتن ئەڤ ئاریشە حەل ببێ، چونکی ئاریشە تەقریبەن لناڤ کۆمەڵکای زۆر زۆر بەربڵاوبووی حەتا ڤێ گاڤێ چ ئاریشا بۆ نەدیتیا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم لە حاڵەتێك یاسایەك ڕابگرین ئەگەر ئەتو ئەلتەرناتیڤت پێبی، بەدیلت پێبی، ئەمە تا ساڵێك ڕابوەستین تاوەکو یاسایەکی نوێ دەرئەکەین بەڕاستی ئێمە تووشی، بەڕای من تووشی هەندێك کێشە بین سبەینێکە نەتوانین خۆمانی لێ خەڵاس بکەین، جا من پێشنیار دەکەم ساڵێك بۆ حازری پڕۆژە یاسایەك زۆرە یان بۆ هەموارکردنەوەی زۆرە عەلەل ئەقەل بە دوو، سێ مانگ بتوانی ئەوەی لیژنەی یاسایی باس دەکرێتن خۆمانی لێ خەڵاس بکەین، تەسەور دەکەم هەر بابەتێك بیتن بە دوو مانگ، بە سێ مانگ ئەگەر هەوڵەکان چڕبکەینەوە خۆمانی لێ خەڵاس دەکەین، بەڕای من ساڵێك زۆرە، پاشان ئەوەش ڕانەگیرێت هەتاوەکو ئەو پڕۆژە یاسایەی ئەوان وا خەریکن تەعدیلی ئەکەن ئەو کاتە ڕاگرتنەکە دەستپێبکا و لەبەر ئەوەی من وا تەسەور دەکەم تووشی کێشەیەك دەبین لەوانەیە نەتوانین خۆمانی لێخەڵاس بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمەامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فەلسەفەی دەرکردنی یاسا ئەوەیە کە زۆرترین خەڵك سوودمەند بێت لێی، لائیحەکە بە جۆرێك تەنزیم بکا کە لە قازانجی زۆرینەی خەڵکا بشکێتەوە، بە پێی ئەوەی بە ئێمە گەیشتووە بە تایبەتی لە پارێزگای سلێمانی، ڕەنگە هەر لەسەر ئەو بنەمایەش لە خولەکانی پێشوو ڕاگیراوە، لەکاتی جێبەجێکردنی ئەمە بەشێکی زۆری خەڵك لێی زەرەرمەند دەبێت کەمینەیەك لێی سوود مەند دەبێت، بۆیە لە ڕاستیدا من لەگەڵ ڕاگرتنەکەم، بەڵام لەهەمان کاتدا بۆ ئەوەی تۆ بابڵێین ئەوەی کە باس دەکرێت خاوەن مولکەکانیش لێی سوودمەندبن، بۆیە وەکی بەڕێزان لە لیژنەی یاسایش وتیان لەو ماوەی کە خۆیان جوهدی باشی لەسەر بکەن بتوانرێت هەموارێکی باش، یاسایەکی گونجاو پێشکەش کرێت، بۆیە من لەگەڵ ڕاگرتنیم، هیچ بۆشاییەکی یاسایی، هیچ خەلەلێکیش دروست ناکات، لەبەر ئەوەی لە بنەمادا ئێستا خۆی کارکردن بەم یاسایە ڕاگیراوە، یەعنی واتا ئێستا دادگاکان خۆ کار بەمە ناکەن تا ئەگەر ئێمە قەرارمان دا ڕایگرین ئیتر بۆشایی

یاسایی دروست بێت و کێشەی گەورە دروست بێت لەبەر ئەوەی خۆی ئێستا کاری پێناکرێت لە شـوێنەکاندا، بـۆیە هـیچ کێشـەیەك دروسـت نـابێ، مـن لەگەڵ ڕاگـرتنەکەدام، بەڵام وەکـو ئەو بەڕێزانەش خۆیان وتیان بتوانن یاسایەکی باش لەو ماوە ئامـادەبکەن بـۆ ئەوەی دەنگـی لەسـەر بدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەساسا دەرکردنی ئەم یاسایە لەگەڵ بەرکاربوونیـدا گرفتـی لەڕێگـای دادگاکانـدا بـۆ دروسـت بووە، لە بنەماش وەکو گۆران ئاماژەی پێکرد ڕێوشوێنی یاسایی بەدیلی جەزری بۆ دانەنرا، ئـێمە ئەم یاسایەمان ڕاگرتووە بۆ ساڵێك ڕامانگرتووە لە ٧/١٥ـەوە جارێکی تر بەرکـار ئەبێـت، جـارێکی تر کێشە بۆ دادگاکان و خەڵکـی تـریش دروسـت ئەبـێ، بـۆیە لە مـاددەی یەکەمـدا کە نووسـراوە تـاوەکو ٢٠١٦/٧/١٥ ڕابگیـرێ فەقەرەیەك ئامـاژە پێبکـرێ لەو مـاوەیەدا یاسـایەکی گشـتگیر لەپەرلەمـانی کوردسـتانەوە دەربکـرێ تەواوی ئەو یاسـاو بڕیـارانەی کە لەو بـوارە دەرکـردوون پڕبکاتەوە بۆ ئەوەی ئێمە گرێنتی ئەوە بکەین بۆ ساڵی داهاتوو جارێکی تر لە بەرنامەی کاردا ئەم پڕۆژە یاسایەو ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای ژمارە (٩) نایەتەوە نـاو هـۆڵی پەرلەمـان و موناقەشـە بکەین، چونکە من بەو عومرەی لە پەرلەمانی کوردستان بووم ئەمە چوارەمین جـارە ئەم بـابەتە درێژ ئەکرێتەوە لە پەرلەمانی کوردستان لە کاتێکدا ئیمکـانی ئەوە هەیە ئەم یاسـایە کە خەڵـی هەیە پەرلەمانی کوردستان هەموارێکی گشتگیر یان یاسایەکی نـوێ دەربکـا و ئەو یاسـایە ئیلغـا بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیشارەت درا بەوەی کە لە ساڵی ٢٠١٠ تەنها ماددەیەك لە یاساکە ڕاگیـراوە، بەڵـێ ڕاسـتە لە سـاڵی ٢٠١٠ تەنها یەك ماددە لە هەمواری یاسـاکە ڕاگیرابـوو وەکـو ئەوەی یاسـاکە ڕانەگیرابـوو، بەڵام لە سـاڵی ٢٠١٢ یاسـای ڕاگرتنـی کـارکردنە بە یاسـایی بەکرێـدانی خـانووبەرە واتـا هەمـوو یاسـاکە ڕاگیراوە، بە ئیسناد لەسەر مەبـدەئی ئیستقراری موعـامەلات لیـژنەی یاسـایی بڕیاریـدا کە کـۆی یاساکە ڕابگـرێتن بـۆ ئەوە ئەوەی کە مەحـاکم لەسـەری ڕۆیشـتووە لە سـاڵی ٢٠١٢، لە سـاڵی ٢٠١٣ هەمـان پەیـڕەوبێتن لەو سـاڵەش کە ڕایـدەگرین بـۆیە تەجـزیئەی یاسـاکەمان نەکـرد بـۆ ئەوەی ئیستقراری موعامەلات تێك نەدەین لە خەڵك و هەروەها لە مەحـاکمیش، دەنـا پێشـتر تەنها یەك ماددە ڕاگیرابوو لە تەعـدیلەکە بەڵـێ ئەوەیـان ڕاسـتە، ئەوەشـی کە پەیوەنـدی بەوەوە هەیە کە فەقەرەیەك زیادبکەین خۆمان پابەندبکەین بەڕێزان باسـکراوە کە تـا ڕۆژی ٢٠١٦/٧/١٥ کە دەڵێـی تەنهـا سـاڵێکە ئەمـن ڕامگرتـووە، لێـرانەش لە ڕوونکـردنەوەی یەکەمـان وتمـان لیـژنەی یاسـایی بەڵێنمـان داوە کە کـاربکەین لەسـەر ئەو بـابەتە، بەڵام ئـێمە چـاوەڕێی ئەنـدامانی پەرلەمـانیش

دەکەین کە ئەو بابەتە ببێتە خەمی ئەوانیش، بە زووترین کات پرۆژەیەکی ڕێك و پێکی بۆ ئامادە بکەن و پێشکەش بە پەرلەمانی بکەن بۆ ئەوەی ئێمەش لە لیژنەی یاسایی بە زووترین کات کاری لەسەر بکەین، ئەوە جگە لەوەی کە خۆشمان کارمان کردووە وەك و ئەندامانی لیژنە، کار لەسەر ئامادەکردنی پرۆژەش دەکەین، بۆیە ئەگەر ئەسباب موجیبەش بخوێننەوە لەوێش دیارە کە کاریش دەکەین بۆ دەرکردنی یاسایەکی گشتگیر، بۆیە ئێمە بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نین کە فەقەرەیەکی تێدا بێت لەو فەقەرەیەدا خۆمان ئیلزام بکەین بۆ ئەوەی یاساکە دەربکەین لەبەر ئەوەی مەفهومی موخالف وازحە لەناو یاساکەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ببورە تەلارخان ناوت نووسیبوو فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر لەسەر ئەوەی کە کارکردن یاخود ڕاگرتنی تەنها یەك بڕگە یان یەك مادە لەو یاسایە گرفت دروست دەکات، جارێکی دیکە هاوسەنگی ناپارێزێ لە نێوان خاوەن مولّك و کرێچی، ئیچحافە جارێکی دیکە بۆ مافەکانی کرێچی، بۆیە زۆر زۆر گرنگە ئەم یاسایە کۆی یاسایەکە کاری پێنەکرێ، ئەوشمان لە یاد نەچێ ئێستا کۆمەڵێك گرێبەستکراوە، گرێبەستکراوە لە هەولێر و دهۆك بە یاسایەك لە سلێمانی بە یاسایەکی دیکە ئەمەش گرفتێکی دیکە دروست ئەکا، لە ئێستادا ئەگەر ببینین سەیر ئەکەین زۆربەی زۆری خاوەن مولّکەکان وای لێهاتووە بە پێی ئەم یاسایانەی ئێستا خانوو نادەن بە مەبەستی نیشتەجێبوون، بەڵکو خانووەکان ئەدەن بە کرێ بۆ کۆمپانیا و دەوائیرەکان ە ئەمەش دیسان گرفتی کرێچی لە هەرێمی کوردستان زیاد دەکات، بۆیە گرنگە کۆی یاساکە کاری پێنەکرێ، منیش لەگەڵ ئەوەدام بەڕاستی کە لە ساڵ زیاتر نەبێ بۆی ئێمە هەم وەکو خۆمان وەکو لیژنەی یاسایی و پەرلەمان پابەندین بەو کاتە، لەهەمان کاتیشدا ئێستا پرۆژەکەلە تەواو بوونداید بۆ ئەوەی بە زووترین کات کاری لەسەر بکەین و بخرێتە بەرنامەی کارەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئێمە هەرچەندە لە ساڵی ٢٠١٠ واکرابێت ئێمە تەنیا مادەیەك ڕابگرین ئەوا خەلێکی یاسایی دروست دەبێ، چونکە ئەگەر سەیری یاسایی ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ بکەین لە مادەی یەکەمیدا ئەڵێ (قانونی ئیجاری، عەقاری ڕەقەم (٨٧) ڕائەگیرێ) دوایی ئەلێ لە مادەی دووەمدا ئیستیمرار ئەکرێ بە ئیشکردن پێی هەتاوەکو چوار ساڵ بۆ ئەو ئیجارارنەی ئەغرازی سەکەنە و ئەوانەی بۆ غەیری ئەغرازی سەکەنە بۆ دوو ساڵ باقی ئەگەڕێتەوە بۆ قانونی مەدەنی، کەواتە لێرە ئەگەر هەموو یاسایەکە ڕانەگرین ئێمە تێکەڵاویەك دروست ئەکەین لە نێوان یاسایی مەدەنی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ لەگەڵ یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی ١٩٧٩، بۆیە ئەگەر هەرچەندە لە ساڵی ٢٠١٠ واکرابێت ڕاستر ئەوەیە کە هەموو یاساکە ڕابگیرێ، ئەوەی کە

ئێمە خۆمان پابەندبکەین بەماوەیەکی کەمەوە ئێمە بـا سـاڵەکە تەسـبیت بکەیـن هـیچ ڕێگـریەك نیـیە ئەگەر لە پـێش سـاڵەکە پـڕۆژەکە حـازر بـوو ئـێمە یاسـاکە پەسـند دەکەیـن، بەڵام سـاڵەکە تەسبیت دەکرێ و ناشبێ ئێمە لە مەتنی یاسادا بڵێـین خۆمـان پابەنـد دەکەیـن بەوەی یاسـایە لە هۆیەکانی دەرچووانـدن وتوومانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاگۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەڕێزان ئەندامانی لیژنە کردیـان لەسـەر ئەوە، بەڵام ئەم نیقاشـەی ئێستا دووبـارە دەبیتەوە هەموو جار هەمان نیقاش دووبارە دەبێـتەوە ئـێمە وەك لیـژنەی یاسـایی مـولزەم نـین بەوەی یاسایەك پێشکەش بکەین بۆ حەلی ئەم مەوزوعە وەك لیژنەی یاسـایی، وەك ئەوەی هـیچ لیژنەیەکیش لە پەرلەمان مولزەم نییە، ئەوە فراکسیۆن هەیە، ئەندامانی پەرلەمان هەیە هەمـوو ساڵ کەدێتە سەر درێژکردنەوە دەگوترێ بۆ قانونێك نییە؟ بەڵام من دەڵێم مـن دەپرسـم ئەی بـۆ ئەو قانونە ئامادە نەکراوە؟ ڕۆژانە دەیەها پڕۆژە یاسا ئامادە دەکـرێ، خوێنـدنەوەی یەکەمـی بـۆ دەکرێ لەوانەیە بۆ ئێمە قورس بێ ئیشیشیان لەسەر بکەین لە هەنـدێك لایەنەوە کەم و کوڕیـان تێدایە، بەڵام ئەگەر ئەو مەوزوعە ئەوها جەوهەرییەو به نیسبەت هەموومان جێگای ئیهتیمـامە ناکرێ لە ڕۆژی موناقەشەکردن لەسەر درێژکردنەوەی قانونەکە هەموو جارێ تووشی ئەو نیقاشە بین، ئەگەر بە فیعلی وایە پڕۆژە یاسایەك دەبێ هەموومان هاوکاربین، ئامادەی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خۆی نا نیزامییە، بەڵام دوو ئەندام پەرلەمان دوایـی ناویـان نووسـی بەڕێـز کـاك عمر عینایەت و کاك بهزاد دەرویش، فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فیعلەن ئەوەی من تەواوە ناوم نەنووسیبوو، بەڵام لە ئەنجامی قسەکردنی هاوڕێکاندا ئەڵێ قسە قسە ئەهێنێت، من ئەپرسم لە بەڕێز لیژنەی یاسـایی کە حەقیـانە ڕاسـتە ئەوان ئەتـوانن یاسـاکە پێشـکەش نەکەن، لەسـەر هەر (١٠) ئەنـدام پەرلەمانێـك ئەتـوانێ پێشکەشـی بکـا، لەم پەیـڕەوی ناوخۆ ئەوەی کە هەمواریان کردۆتەوە ئەو حەقەشیان لە ئەندام پەرلەمانتارەکـان وەرگرتـۆتەوە کە دەسەڵاتی جێبەجێکردنـی پـڕۆژە یاسـاکان بنێـرنەوە، بـۆچی دەسـەڵاتی دادوەری ئەم پـڕۆژە یاسایە ئەگەر ئەوەندە کێشەی هەیە لەگەڵ مەسەلەی ئیجار و موئەجیر و موستەئجیرا بۆچی تـا ئێستا یاسایەك بۆ ئێمە نانێرێ؟ من داوا ئەکەم لە ئەندامانی لیژنەی یاسایی، سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان کە با ئێمە پەلە بکەین بۆ دەستوور (٩٠) ڕۆژمـان دانـاوە، مەنتیقیـی تێـدایە (١٣) مانـگ دابنێین بۆ یاسای ئیجار لە کوردستاندا، بۆتە مەسەلەیەکی موزمین لە هەمـوو کوردسـتاندا ئەوە لە (٣) خولی پێشوو موعالەجە نەکراوە ئێمەش بیگەینینـە خـولی دوای خۆمـان، لەبەر ئەوە مـن داوا لە هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەکەم کـێ زانیـاری هەیە، کـێ توانـای هەیە لە ئەمـڕۆوە کـار

بکا، داوا له دەسەڵاتی دادوەریش بکەین ئەوانیش پڕۆژە یاسایەکمان بۆ بنێرن ئێمەش کاری لەسەر بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك بهزاد فەرموو.

بەڕێز بهزاد درۆیش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوێنێ ناوی خۆ نقیسی بوو جا نازانم ئەگەر نەهاتبیتە نقیسین، سکرتێر بیرکردبی، ئیحتیمالە یەعنی ئەندام پەرلەمان بەحس کردبیت هەندێ کو خەلکێت هاوڵاتی هەژار ئەقێت کرێچی ڕاستی ئەڤ نەهێنە ئیستیغلال کردن، ئەڤ پرسە بێتە چارەکرن من پێم باشە جا کا ماددەك ئیزافە بەکەین یانیش بکەینە بڕیارەك یانیش هەر سێ لیژنە پەرلەمانێ تەبیعیە وەکی کاك گۆران بەحس کر مولزەم نین، بەڵام چونکی ئەڤ بابەتە گەلەکی گرنگە هەرسێ لیژنەی دارایی و شارەوانی و ئاوەدانکردنەوە پڕۆژەکی دیراسە بکەن گەل لایەنی پەیوەندیدار تەبعەن لەگەڵ حکومەت و رێکخراوی پەیوەندیدار پڕۆژەیەك بێتە پێشکەش کردن کو بشێین چارەسەریا ڤێ کێشە بکەین، چونکی ڕاستی وکی بەحسێ تە کرن نزیکی سەد هەزار کرێچیا لە هەرێمێ کوردستانێ هەنە با ئەڤ پرسە بێتە چارەکرن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە ئێمە ئیشارەتمان پێدا ئێمە لە پەیوەندی بەردەوامداین لەگەڵ دەسەڵاتی دادوەری بۆ ئامادەکردنی ئەو پڕۆژە یاسایە، بەڵام لە ئێستادا بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ ئەوان بۆیان نییە ڕاستەوخۆ پڕۆژە پێشکەشی پەرلەمان بکەن، بەڵام ئێمە لە پەیوەندی ڕاستەوخۆداین لەگەڵیانداو، بەهاوکاری تەواوی ئەوان ئێمە ئەو پڕۆژەیە حازردەکەین، هەر لە زمنی ئەوانەشدا ئەوا ڕاپۆرتێکیان داوینەتێ کە تەوسیاتی پڕۆژەکەی تێدایە ئەمە هی دەسەڵاتی دادوەرییە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەحاکم و دەسەڵاتی دادوەری هیچ کێشەیان لەسەر تەتبیقی ئەم قانونە نییە، ئەسڵەن ئەوان لەوانەیە هەندێکیان بەشی زۆری پێیان باشە تەتبیق بکرێ، بەڵام لە تەتبیقا کێشە بۆ خەڵکی تر دروست دەبێ، بۆیە من چ بچم لەگەڵ ئەوان دابنیشم بڵێم وەرن ئێوە مەشاکیلتان چییە، ئەوان ئەڵێن ئێوە وەکو پەرلەمانی کوردستان مادام لە تەتبیقا ئێمە مەشاکیل ئەبینینەوە ئەوەی کاك شێرکۆ دەیڵێ، ئەوەی ڕەفیقەکانمان وتیان ئەڵێن خەڵکی هەژار، خەڵکی کەم دەرامەت زەخت لە ئەندام پەرلەمانەکان دەکەن ئێمە ڕامانگرتووە ئەم قانونە ئەگەرنا مەحاکم کێشەی نییە لە

تەتبیقـا، ئەوەی دکتـۆرە بەهـار وتـی دەقـیقە ئەوان هاوکـاری ئـێمەش دەکەن، وتیـان ئـێمە هاوکاریشتان دەکەین بۆ ئەوەی شتێکی متەوازن ڕابگرن، بەڕاستی ئێمە وەك ئەندامی پەرلەمان بمبوورن ئەم قسە ئەکەم زۆرجار خۆمان خۆمان بە شك نابی بە قانون پابەند بکەین یەعنی هەتا لەسەر سیفەی ئیستیعجالیش یەعنی خۆمان ئەندامی پەرلەمـانین لە لیژنەکـانین هـیچ مـانعێکی قانونی نییە بەیانی سێ سەرۆك لیژنە مەوعیدێکی هاوبەش دانێین ئالییەتێك دانێـین بـۆ ئەوەی پـڕۆژە یاسـایەك حـازربکەین، بـۆ ئەوەی کـۆببینەوە، بـۆ ئەوەی وۆرك شـۆپ بکەیـن، بـۆ ئەوەی سیمینار بکەین، بۆیە ناکرێ ئێمە لەناو هۆڵی پەرلەمان بڕگە و ماددە بۆخۆمـان دابنێـین، خۆمـان خۆمان پابەند بکەین، ئێمە دائیمەن حکومەت لایەنـی تـر پابەنـد دەکەیـن ئەوەکەی تـر واجـب و ئەرکی خۆمانە کە کارەکان جێبەجێ بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١):

کـار نەکـردن بە حوکمەکـانی یاسـای بە کرێـدانی خـانووبەرەی ژمـارە (٩)ی سـاڵی ٢٠٠٨ درێـژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی یەك ساڵ تا رۆژی ٢٠١٦/٧/١٥.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، (٥١) کەسی لەگەڵدایە، کێی لەگەڵدا نییە؟، (٤) کەسی لەگەڵدا نییە؟، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەی دووەم، تکایە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە، با ناوی بنووسین، کاك ڤەمان فیصل، فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەڵوەشان و ڕاگرتنـی دوو بـابەتی لەیەك جـوودان، بەهـیچ شـێوەیەك لەڕووی یاسـاییەوە لەگەڵ یەکتری تەکیف ناکرێن، چونکە هەڵوەشان کۆتایی بەژیانی یاسـا یـان بڕیـار دێنێـت، بەڵام ڕاگرتن بەستراوە بەکاتەوە، ئەمە لەحاڵەتێکدا، لەحـاڵەتێکی تریشـدا بەهـیچ شـێوەیەك ئامـاژە لە عینواندا بەوە نەدراوە کە بڕیارێکی تریش لەگەڵ خۆیدا هەڵدەوەشێنێتەوە، ئـالێرەدا پرسـیارێك دروست دەبێت، ئەگەر هـاتوو ئەو مـاوە چـونکە یاسـا لەسـەر فەرەزیـات دادەنـدرێت، موشـەریع پێشبینی دەکات، ئەگەر بێت و ماوەی ئەو سـاڵەی کە کۆتـایی پێهـاتووە، هـیچ یاسـایەکی تـریش دەستی بۆ نەبـراو ئەمەی تـر فەعـال بـوو، کەواتە ئەو هەڵوەشـانەش هـیچ قیمەتێکـی نامێنێـت،

لەبەر ئەوە ئەمە بڕیارێکی سەربەخۆیەو دەبێت بڕیارێکی تر دەربچێت بۆ ئەوە ئەمە هەڵبوەشێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا هەروەکو بەڕێزان لەلیژنەی یاسایی ئاماژەیان پێدا، ئەو بڕیارە تەنها لەسنووری پارێزگایەك جێبەجێ کراوە، کۆمەڵێك کەیس ئێستا لە دادگان، کە دەرئەنجامی دەرچوونی ئەو بڕیارەیە، بۆ نموونە یەك لەو کەیسانە ئەوەی ڕانیەیە، لە قەیسەری هاوژین، بەڵام من پێم باشەو لەگەڵ هەڵوەشانەوەی ئەو بڕیارەداین، بەڵام با ئەو بڕیارە بە بڕیارێکی تر هەڵبوەشێنینەوە، نەك بەیاسا بڕیارەکە هەڵبوەشێنینەوە، حەزیش دەکەم لەو بارەیەوە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوە بدەن، هەم لەسەر بەدیلی بڕیارەکە، کە ئەمە گرفتی بەرزی و نزمی کرێیە، هەم لەسەر ئەوەی کە ئاڕاستەیانم کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر شێرکۆ، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من حەزەکەم ئەو بەڕێزانە کە بەحوکمی ئەوەی بەدواداچوونیان کردووە، بەتایبەتی لەسەر بڕیار(٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١، چونکە ئەمە بڕیارەکەیە، یەعنی ڕوونکردنەوەی زیاترمان بدەنێ، هەر تەنها هۆکەی ئەوەیە کە کاتی خۆی لە پارێزگای سلێمانی، ئەمە دەرکراوە، یاخود کێشەی بۆ خەڵك دروست کردووە، چونکە ڕەنگە دیوی تریشی بە ئێمە گەشتبێت، چونکە تەنها تایبەتە بەمەسەلەی خانووی بازرگانی، مولکی بازرگانی، تایبەت نیە بەمولکەکانی ترەوە، بۆیە پێم خۆشە ڕوونکردنەوەی زیاتر بدەن، لەسەر ئەوەی کە بەهانەیان چیە، کە ئەم بڕیارە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز انور قادر، فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام کە بڕیاری(٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵبوەشێتەوە، چونکە ئەم بڕیارە لەپارێزگایەك جێبەجێ دەبێت و لە پارێزگایەکی تر جێبەجێ نابێت، لەو پارێزگایەش کێشەیەکی زۆری دروست کردووە، لەنێوان کرێچی و خاوەن مولك، بۆ نموونە من لەنزیکەوە ئاگادارم لەنێوان کرێچی و خاوەن مولك لە بازارێکی شاری ڕانیە کێشەی گەورە هەیە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەتان چییە، دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەسەرەتاشەوە ئیشارەتمان بەوەداوە، کە بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ کە دەرچووە، گەڕاوەتەوە بۆ یاسای مەدەنی، یەعنی گەڕاوەتەوە بۆ کارکردن بە یاسای مەدەنی، لەیاسای مەدەنیشدا، هەرکاتێك ماوەی عەقدەکە کۆتایی هات خاوەن مولّك بەبێ سەبەب ئەتوانێت کرێچی دەر بکات، بۆیە ئەمە تێکچوونی بەڵانسەکەیە، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە ئەم سیمای دوو ئیدارەییە، نابێت بڕیارێك لە پارێزگایەك جێبەجێ بکرێت و لەیەکێکی تریش جێبەجێ نەکرێت، ئەمە دووەم، خاڵی سێیەم: کە یاسای ژمارە(٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ دەرچوو، کە بەدوای ئەودا دەرچووە، بڕگەیەك هەیە ئەڵێت کار بەهیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت کە پێچەوانەی ئەمە بێت، کەواتە ئەمە خۆی لەخۆیدا بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی هەڵوەشاندۆتەوە، بۆیە کارپێکردنەکە ئەساسێکی یاسایی تەواوی نەبووە، لەبەر ئەم هۆکارانە داوای هەڵوەشانەوە دەکەین، سەبارەت بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠) لە عینواندا ئیشارەتی پێ نەکراوە، دەبێت بڕیارێکی سەربەخۆ بێت، ئەوە ڕاستە، ئەمە جیاوازە لە کار نەکردن بە یاسای ژمارە(٩)، بەڵام موتەعەلیقە بە مەسەلەی ئیجاری عەقارەوە، ئەگەر ئێمە ئەو بڕیارە هەڵنەوەشێنینەوە لەبەر ئەو هۆکارانەی کەوتم تێکەڵیەك رووەدات، مادام پەیوەستە بە هەمان مەوزوعەوە، هیچ ڕێگریەك نیە لەوەی لێرەدا هەڵیبوەشێنینەوە، بەڵێ بەقەصد وتوومانە ئەوەیان کارکردن پێی ڕائەگیرێت، بەڵام ئەمەیان هەڵئەوەشێتەوە، ئەمانەوێت بڕیاری ژمارە(٢٢٠) بەیەکجاری بمرێنین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو تەلار لەتیف، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیاری (٢٢٠) کاتی خۆی کە دەرکراوە، ئەو بڕیارە ڕاستە لەڕووی ئاوەدانکردنەوەوە شتێکی باشە، وە سیمایەکی باشی هەبوو، لە دروست کردنی باڵەخانە تیجاریەکاندا کە کارێکی باش بکرێت، لەڕووی پاراستنی مافی کرێچی ئەو باڵانسەی ڕانەگرتووە، بەتایبەتی ئێمە ڕاستە لە بڕیارەکەدا بۆ خانووی نیشتەجێبوون و هەروەها بۆ تیجاریەکانیش بوو، بەڵام دوای ئەوەی نیشتەجێبوون کاری پێ نەکرا، بۆ تیجاریەکان کاری پێکرا، لە تیجاریشدا گرفتی زۆری بۆ ئەو کەسانە دروست کردووە کە کرێچین بەدوو شێواز، یەکێکیان هەر کرێچیەو مانگانە کرێ دەدات، ئەوی تریان بە شێوازی سەرقوفڵی، ڕاستە سەرقوفڵی لەڕووی یاساییەوە چوارچێوەیەکی یاسایی نیە، بەڵام ئەو کەسە پارەیەکی زۆر، مەبلەغێکی زۆر دەدات، ئەمەش گرفت دروست دەکات لەنێوان ئەو کەسەی کە سەرقوفڵەکەی داوە، لەگەڵ خاوەن مولّك، بەو شێوەی کە خاوەن مولّك وائەزانێت کە ئەو سەرقوفڵەی دا، ئەبێت بەخاوەنی ئەو مولّکە، خاوەن مولّکیش دیسانەوە کرێی لێ دەسەنێت بەشێوازێکی تر، لەکاتێکدا ئەو بیداتەوە بەکرێ، یان هەر مامەڵەیەکی تری پێوە بکات لەڕووی یاساییەوە نایاساییە، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین چوارچێوەیەکی یاسایی لەهەمان کاتدا تەئکید دەکەمەوە لە باڵانسی هاوسەنگی لەنێوان خاوەن مولّك و کرێچی ڕابگرین، چ ئەوانەی نیشتەجێ بوونە، چ ئەوانەشی بازرگانین، ئەبێت ئەم بڕیارە ڕابگیرێت، تەئکید لەقسەکەی

دکتۆرە بەهاریش دەکەمەوە، بەڵێ ئەمە سیمای دوو ئیدارەییە، وای کردووە کە تەنها لە سلێمانی جێبەجێ دەکرێت و لەهەولێرو دهۆك جێبەجێ ناکرێت، ئەمەش کۆمەڵێك گرفت و کێشەی یاسایی و کۆمەڵایەتیشی لێ کەوتووەتەوە، بۆیە پەرلەمان بەرپرسە لەوە، ئێمە لەسەردانێکمان لەگەڵ بەڕێزت بۆ ئەنجومەنی دادوەری، و لە مەحکەمەی تەمیز کە ئەو پرسیارەمان کرد، ڕووبەڕوی خۆمانیان کردەوە، کە ئەوە پەرلەمانی کوردستانە ئەو بڕیارەی ڕانەگرتووە، بۆیە پێویستە ئەم بڕیارە ڕابگیرێت، لەماوەی ئەو ساڵەدا کاری جدی بکەین بۆ ئەوەی ئەو یاسایە دەربچێت هەتا بتوانین پاراستنی مافی خاوەن مولك و کرێچیش دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر فرست، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ئەو پرەنسیپەی کەوا لە یاسا هەیە، پرەنسیپی پلە بەندی یاسایی، یەعنی من نازانم ئەوە پرسیارێکە تا ئێستا کە دەیکەم، ئەمە لەپەرلەمان دەرنەچووە، لە سولتەی تەشریعی دەرنەچووە، لەماوەی ٢٠٠٨ تا ئێستا، چەندجارێك یاسای تایبەت بەمە لە سولتەی تەشریعی دەرچووە، مانای وایە هیچ عورفێکی نیە پەرلەمان قەرارێکی تەنفیزی هەڵبوەشێنێتەوە بۆ ئەوەی تەعاروز نەکات لەگەل یاسا، یاسا مادەیەکی ڕاگرت یان یاسایەکی ڕاگرت، یەعنی تەواو ئەوەی لەخوار یاساوەیە تۆماتیکیەن ڕادەگیرێت، مانای وایە کە تا ئێستا کار بەو قەرارە کراوە موخالیفی یاسا کار بەو بڕیارە کراوە، وێڕای پشت ڕاستکردنەوەی قسەکانی کاك ڤەمان، بەڵام من پرسیارەکەم ئەوەیە ئایا دەکرێت لەڕووی یاساییەوە ئاماژە بە قەرارێك بدرێت کە لە پەرلەمان دەرنەچووە ڕاببگرێت، ئایا قانون کە دەرچوو بەخۆی قەرارەکە ڕاناوەستێت، ئەوەی تا ئێستا مەحاکم لە سلێمانی کردوویەتی موخالفی یاسا نەبووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کە ئەم بڕیارە دەرچووە لەکاتی دوو ئیدارەیی بووە، ئەو کاتە سولتەی تەشریعی هەبووە، ئەو بڕیارانە هەمووی تەنها بڕیاری (٢٢٠) نەبووە، چەندین بڕیاری تر هەبووە کە لەو کاتەدا کاری پێکراوە، کۆمەڵێك بڕیار دەرچووە کە تایبەت بەیاساکانی باری کەسێتی بووە، بە یاسای سزادانی عێراقی بووە، بە یاسای ئیجاریش ئەمە بووە، بەڵام ئەوەیە ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بوون بە باری کەسێتیەوە یاسای سزادانی عێراقی، بەیاسا لەپەرلەمانی کوردستان لەکاتی تەوحیدی دوو ئیدارەییدا ڕاگیراوە بە بڕیار، بەڵام ئەمە ئاماژەی پێ نەکراوە، ئێمەش لە سەردانەکەماندا لەگەڵ دکتۆرە بەهار و کاك ابو بکر هەڵەدنی، تەئکیدمان لەو خاڵانە کردۆتەوە، بەڵام هەڵەکە ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە یەکەم: پێویست بوو ئەو بڕیارانەی کە لەخولی پێشووی پەرلەماندا، لەکاتی درێژکردنەوەدا ئەبوایە تەئکیدیان لێ بکردایەتەوە کە کار بەهیچ نەصێکی تر ناکرێت، کە

ئەوە ئاماژەی پێ نەکراوە، لەبەر ئەوەی ئاماژە بەو بڕیارانە کراوە کە لەکاتی دوو ئیدارەییدا لەهەولێر دەرچووە، بەڵام ئاماژە بەو بڕیارە نەکراوە کە (٢٢٠) لە سلێمانی دەرچووە، دووەم: ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە مەحکەمەی تەمیز لەکاتێکدا کە ڕاستە ئەو بە سیفەی ئیستیئنافی تەمیز کراونەتەوە، بەڵام ئەو بڕگەی کە تایبەتە بە تەعویزات و بە ئیعادەی تەقدیرەوە، جارێکی تر ئەگەڕێتەوە مەحکەمەی تەمیز لە هەولێر ئەوان هەموویان تەصدیق کردووە، تەصدیق کردنی ئەو بڕیارانە ئەوە لەڕووی یاساییەوە جارێکی تر بەردەوام بوونی مەحکەمەی سلێمانی بووە لەسەر جێبەجێکردنی ئەو یاسایە، بۆیە ئەوان پێویستیان بەوە هەیە کە ئێستا تەئکید بکرێتەوە بە یاسا کار لەسەر هەڵوەشانەوەی ئەو بڕیارە بکرێت، تا ئەوانیش بتوانن کار بەوە نەکەن و ئەو سیمای دوو ئیدارەییە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك ابوبكر هەڵەدنی داوای ئەوەی کردووە، چەند خولەکێکی بدەینێ، فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرئەوە بوو من بیرم چوو، بەهەمان شێوە فراکسیۆنی بزووتنەوەش، ئێمە جاری پێشووتر بایکۆتی هۆڵەکەمان کرد لەسەر یاسای قەرز، بۆیە دەنگی ئەوانیش لەپاڵ دەنگی ئێمەدا، فراکسیۆنی بزووتنەوەش ئەمڕۆ بایکۆتی هۆڵەکەیان کردووە لەسەر یاسای قەرز، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تکایە دەقی ماددەکە بخوێننەوە، تا بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵییەتی؟ چل و هەشت (٤٨) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ دوو کەس دژییەتی، کەواتە پەسەند کرا، سەرەنجەکانی ئێوە دروست بوون بەڕێز كاك ڤەمان، بەڕێز دکتۆر فرسەت، بەڵام ئێستا کێشەیەکی یاسایی هەیە بە داخەوە لە دادگاکان کار بەو بڕیارە ئەکرێ بۆیە پێویست بوو ئەو بڕیارە لە لایەن پەرلەمانی کوردستانەوە بووەستێنرێت یان هەڵبواشێتەوە، فەرموون مادە سێ بیخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی سێ، پێویستە لە سەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ کەس نییە، کەواتە ئەیخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵییەتی؟ چل و حەوت (٤٧) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، مادەی چوار فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی چوار، ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە کاری پێ دەکرێ و لە رۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسە هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ بەڕێز کاك صالح فەقی فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە یاساییەکی نۆیمان دەرنەکردووە تا لە رۆژی دەرچوونیەوە کاری پێ بکرێ لە رووی سیاغەوە باشترە بڵێین کار نەکردن بە راگراتنی ئەم یاسایە بەردەوام دەبێت لە بری ئەو یاسایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یاسایەکی تازەیە، یاسایە تەواو.

بەڕێز صالح فەقی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کار نەکردن پێوە بەردەوام بێت، کار نەکردن بە راگرتنی ئەم یاسایە پێوە بەردەوام بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە ئەوە دوای لێژنەی یاسایی قسەی خۆیان هەبێت، بەڕێز کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەو مادەی یەك پێشنیارم هەیە ئەویش ئەوەیە کە کار بە هیچ دەقێك نەکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت بۆ ئەوەی لە دادگاکاندا تووشی کێشەی نەبین مەسەلەن ئەو مەخرەجە بهێلێت، یەعنی کار بە دەقێك یان یاسا و شتێك بکرێت پێچەوانە بێتن و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، لێژنەی یاسایی رووونکردنەوەتان چییە؟

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکە وەردەگرێت لێژنەی یاسایی سیاغەی دەکەینەوە و دەخەینە دەنگدانەوە لە رێی بەڕێزتانەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە.

بەڕێز د. ڤالا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوایی دیراسە کردنی یاسای راگرتن سالی (٢٠١٢) و سالی (٢٠١٣) دیارە ئەو یاسا و بڕیارانەی کە رامان گرتووە بە روونی ئاماژەمان پێداوە بۆیە پێمان وایە رێگا نەگرین یان ئەو دەقە ئیزافە نەکەین کە کار بە هیچ یاسایێك و دەقێك و بڕیارێك نەکرێ دژی و ناکوك بێتن لە گەڵ ئەوەی کە لەم یاسایەدا هاتووە، بۆ ئەوەی رێگری نەکرێتن لە جێبەجێ کردنی ئەو یاسانەی کە بە راگرتنی ئەو یاسانە بەرکار دەبنەوە و دەخرێنە بەرکار و جێبەجێ کردن بە تایبەتی یاسای مەدەنی و هەروەها یاسای بە کرێ دانی خانوو بەرە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعەتی ئەم یاسایە جیاوازە لە یاساکانی تر بۆیە ئەو بڕگەیە پێویست ناکات بۆ ئیزافە بکرێت تەبیعەتی یاساکانی تر تۆ کۆمەڵێك تێدا ریز ئەکەی ئەڵێی کار بە هیچ یاسایەك ناکەی بە پێچەوانەی حومەکانی ئەمە بێت، بەڵام لێرە ئێمە حوکممان نەوتووە یاسایەکمان راگرتووە بڕیارێکمان هەڵوەشاندووتەوە بۆیە پێویست ناکات ئەو بڕگەیە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کەواتە ماددەکە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار، لە رۆژی دەچوونییەوە کاری پێ دەکرێت و لە رۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵییەتی؟ پەنجا و شەش (٥٦) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە دژی بێت، کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچووانەدنی ئەم یاسایە لە بەر ئەوە ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لە نێوان خاوەن مۆلك و کرێچی لێ دەکەوێتەوە و تا دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بواره لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر هۆیەکانی دەرچووانەدن؟ بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەمی ئەسباب زۆر باشە بەس بڕگەی یەکەم هاتووە لە بەر ئەوەی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی، ئەگەر قبولیان بێت ئەم سیاغەی دەخوێنمەوە : تا چارەسەر کردنی تەواوی کێشە یاسایەکانی پەیوەست بە کرێدانی خانوو بەرە و دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە بینێرە بۆ لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی دکتۆر فرسەت بۆ دراشتنەوەی هۆیەکانی دەرچووندان پەسەند کرا و لیژنە بەو شێوەیە دارشتەوە، هۆیەکانی دەرچووانـدنی ئەم یاسایە : تـا چارەسـەر کردنـی کێشـەکانی پەیوەست بە کرێدان و دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم و یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵییەتـی بەو شـێوەیە کە خـوێنرایەوە؟ شەسـت و سـێ (٦٣) کەس لە گەڵییەتـی، کـێ دژییەتـی؟ یەك کەس، کەواتە پەسـەند کـرا، هـۆی پـرۆژە یاسـاکە ئەیخەیـنە دەنـگەوە، کـێ لە گەڵییەتـی؟ شەسـت و یەك (٦١) کەس لە گەڵییەتـی، کەواتە پەسـەند کـرا، پیرۆزبـایی لە خەڵکـی کوردستان ئەکەین بە بۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایە، کێ دژییەتی؟ پەسەند کرا ئیتر بەس بزانین چەنـد کەس دژییەتـی، وایە حەقـی خۆتـانە رای خۆتـان بڵێـین، چـوار کەس دژییەتـی، کەواتە پەسەند کرا، کۆبوونەوەکەمان هەڵئەگرین بۆ سبەینێ کاتژمێر دە، بەڕێزان کۆبوونەوەی سبەیمان کاتژمێر دە ئەبێت، زۆر سوپاس.

فخرالدین قادر	**جعفر ابراهیم ئیمینکی**	**د. یوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق